

มงคลสูตร ครั้งที่ ๔

โดยพระอาจารย์หยาโร ณ โรงเรียนปัญญาประทีป ปากช่อง

วันพระครั้งที่ ๕ วันที่ ๒๘ สิงหาคม ๒๕๕๒

วันนี้บรรยายเรื่องมงคลสูตรต่อ มงคลต่อไปคือ พานุสัจฉัญ จะ การเป็นพหูสูต การเป็นพหูสูต คือเป็นผู้ที่ได้ยินได้ฟังมาก ได้เรียนรู้มาก มีความรู้มาก พระพุทธศาสนาที่สืบทอดมาถึงพวกเรา ทั้งหลายทุกวันนี้ก็เพราะคุณธรรมข้อนี้มีบทบาทมาก

เนื่องจากว่าในสมัยที่พระพุทธเจ้ายังมีชีวิตอยู่ พระอานนท์ซึ่งเป็นผู้ที่มีความจำยอดเยี่ยมเป็นผู้ท่องจำคำสอนของพระพุทธเจ้า หลังจากพระพุทธเจ้าปรินิพพาน แล้วพระสงฆ์เรียกประชุมกันมีพระอรหันต์ ๕๐๐ รูป ขอให้พระอานนท์สวดบรรยายคำสอนของพระพุทธเจ้าที่ท่านเคยจำไว้ ฉะนั้นที่เรามีพระไตรปิฎกให้ศึกษาจนทุกวันนี้ ต้องขอบคุณพระอานนท์ เพราะท่านมีหน้าที่มากแต่ท่านก็ยังถือว่าเป็นงานใหญ่ในชีวิตของท่าน

พระอานนท์เป็นพระอุปัฏฐาก ผู้อยู่ใกล้ชิดดูแลพระพุทธเจ้า พระอานนท์ไม่ได้สมัครเป็นพระอุปัฏฐาก พระพุทธองค์ทรงเรียกร้องให้ท่านทำหน้าที่นี้ พระอานนท์รับแต่มีเงื่อนไข เงื่อนไขของพระอานนท์ว่าเลื่อมใสมาก เพราะสองสามข้อเป็นการขอถ้ามีญาติโยมถวายของดี เช่น ผ้าจีวรที่ดี ๆ ขอไม่รับ พระอานนท์ท่านจิตใจบริสุทธิ์ ท่านจะทำก็ทำเพื่อรับใช้พระพุทธองค์ แต่ท่านเป็นห่วงว่าคนจะมองท่านในแง่ร้ายว่าอยากอุปัฏฐากพระพุทธเจ้าเพื่อที่จะได้เอกราชคือได้ของดี ท่านจึงขอร้องให้

หลักว่าท่านจะไม่รับ แต่สิ่งที่ท่านขอ ท่านขอว่าถ้าหากท่านเป็นผู้ประสานงานกับญาติโยมผู้ที่ต้องการเข้าเฝ้า ขอให้พระอาณนทน์มีอำนาจในเรื่องนี้ ที่สำคัญคือถ้าพระพุทธรูปองค์ทรงแสดงธรรมที่ไหนที่พระอาณนทน์ไม่สามารถอยู่ได้ หลังจากแสดงธรรมแล้วขอให้พระพุทธรูปองค์เทศน์สรุปให้พระอาณนทน์ฟังอีกครั้งท่านจะได้จำไว้

เราถือว่าพระอาณนทน์เป็นพหูสูตองค์แรกในพระพุทธศาสนา เราจะเห็นชีวิตของพระอาณนทน์ว่าการเป็นพหูสูตเกี่ยวพันกับการเป็นคนมีความจำดี ถ้าหากว่าพระอาณนทน์ตั้งอกตั้งใจมีศรัทธา ความเลื่อมใส ความหวังดี ไม่ต้องการให้คำสอนของพระพุทธเจ้าสูญหายไป แต่ถ้าความจำของท่านไม่ดีแล้วก็คงไม่ได้ผล บางคนอาจไม่เชื่อว่าพระอาณนทน์จำได้ถึงขนาดนั้น แต่ในสมัยปัจจุบันที่ประเทศพม่าก็ยังมีการบูชาพระพุทธรูปที่ทรงพระไตรปิฎกทั้งหมดได้ทั้ง ๔๕ เล่ม

สมัยก่อนมนุษย์เรามีความจำดีกว่าทุกวันนี้ เพราะจำเป็นต้องใช้ความจำบ่อย ๆ ไม่มีคอมพิวเตอร์ ไม่มีหนังสือ ไม่มีวิธีบันทึกสิ่งต่าง ๆ ง่าย ๆ เป็นการบังคับให้ความจำของคนทำงานเป็นประจำ ทุกวันนี้เราชอบบ่นกันว่าความจำไม่ค่อยดี ที่จริงความจำมันเหมือนกับกล้ามเนื้อ ถ้าเราฝึกบ่อย ๆ แล้วรู้จักบริหารอย่างดีเป็นประจำแล้ว ความจำของเราจะดีขึ้นเรื่อย ๆ ทุกวันนี้มีการแข่งขันเรียกว่าเป็น Memory Olympic ความจำของคนที่มีศรัทธา Olympic เราอาจดูเหมือนเป็นเรื่องอัศจรรย์หรือเป็นไสยศาสตร์อะไรสักอย่าง แต่ผู้ที่เก่งที่สุดในโลกที่ได้เหรียญทองทุกคนบอกว่าเป็นเรื่องการฝึก พอเขาตั้งใจฝึกก็มีระบบวิธี

การฝึกความจำเป็นส่วนสำคัญของการพัฒนาตนให้เป็นพหูสูต ให้เป็นคนฉลาด ถ้าเราได้ข้อมูลแล้วแต่จำไม่ได้ก็ไม่เกิดประโยชน์อะไร วิธีต่าง ๆ ที่จะพัฒนาความจำมีมากมายทั่วโลกตั้งแต่สมัยก่อนพุทธกาลด้วยซ้ำ อตมาเคยเล่าอย่างสังเขปแล้ว แต่หลัก สำคัญในการพัฒนาความจำคือต้องมีตาราง จะเป็น ๑๐ ข้อ ๒๐ ข้อ ๕๐ ข้อ แล้วแต่ และพยายามเอาสิ่งใหม่ที่ต้องการจำผูกไว้กับตารางหรือสิ่งที่อยู่ในสมองเรา ยกตัวอย่างในห้องนอนเราเป็นหลัก ให้นึกอยู่ในใจเหมือนเข้าประตูห้องนอน ดูจากซ้ายมือไปถึงขวา หาลูกกลิ้งอย่างที่อยู่ในห้อง เช่น เตียง หรือว่ากระฉก หรืออะไรก็ได้ แล้วแต่ ลัก ๑๐ ข้อ นี่คือนิทราสารเมื่อต้องการจะจำอะไร ข้อที่ ๑ เราก็ผูกไว้กับสิ่งแรกที่เรามองเห็นในห้องนอนที่อยู่ซ้ายมือ ข้อที่ ๒ กับสิ่งที่สอง อย่างนี้เป็นต้น เพราะสิ่งที่อยู่ในห้องนอนเรา ๆ ไม่

ต้องคิด มันอยู่ในความจำโดยอัตโนมัติอยู่แล้ว เป็นวิธีฝึกความจำง่าย ๆ หรือว่าเป็นกระบวนการเดินทาง จากที่พักมาโรงเรียน ลีบอย่างที่ผ่านมาในระหว่างทาง จะเป็นวงเวียน ป้อมยาม ร้านขายของ ป้ายโรงเรียน อย่างนี้เป็นต้นสัก ๑๐ ซัด แล้วผูกสิ่งที่ต้องการจะจำไว้กับลีบข้อนี้ นี่ก็เป็นวิธีง่าย ๆ เรื่องการพัฒนาความจำ

นอกจากนั้นแล้วเป็นเรื่องการเก็บข้อมูล เริ่มต้นที่การเก็บข้อมูลสิ่งที่จำ **ผู้เป็นพหูสูตรต้องฉลาดในการจับประเด็น** เวลาเราฟังสิ่งใด ดูสิ่งใด เรียนรู้สิ่งใด ต้องฉลาดในการดูว่าประเด็นสำคัญ อยู่ตรงไหน แล้วจำไว้ในประเด็นนั้นเป็นหลักใหญ่ เพราะเราไม่สามารถที่จะจำได้ทั้งหมด ต้องมีการเลือกจำ เลือกสิ่งที่สำคัญ ถ้าเราได้สิ่งที่สำคัญแล้วข้อปลีกย่อยจะตามมา ฉะนั้นการที่เราเรียนรู้จาก ตำรา จากข้อมูลต่าง ๆ ให้รู้จักจับประเด็น

สอง เป็นคนช่างสังเกต เพราะว่าสิ่งที่เราเรียนรู้ไม่ใช่จะอยู่ในหนังสือ อยู่ในคอมพิวเตอร์ หรืออยู่ในตำราทั้งหมด มีหลายสิ่งหลายอย่างถ้าเราช่างสังเกตจับได้ ก็จะเป็นสิ่งที่นำไปสู่ ความก้าวหน้า ฉะนั้นจะสอนศัพท์ภาษาอังกฤษที่ยาวแต่มีประโยชน์ คือ serendipity S - E - R - E - N - D - I - P - I - T - Y ศัพท์คำนี้หมายถึงว่าเรากำลังค้นคว้าในสิ่งใดสิ่งหนึ่ง แล้วเกิดความรู้ในอีกสิ่งใดสิ่งหนึ่งโดยไม่ได้ตั้งใจ เป็นอุบัติเหตุที่มีผลดี

ยกตัวอย่างการค้นพบอะไรในทางวิทยาศาสตร์ มีเรื่อง serendipity เกิดบ่อย ๆ เช่น นักวิทยาศาสตร์คนหนึ่งทำงานในแล็บ แล้วมีขมเข็ช็อคโกแล็ตอยู่ในกระเป๋ เขาทดลองเกี่ยวกับกลิ่น ต่าง ๆ เขารู้สึกว่าช็อคโกแล็ตในกระเป๋าละลาย เราอาจจะคิดว่านี่เป็นอุปสรรคต่อการทำงาน การทดลองทางวิทยาศาสตร์ แต่เขาเป็นนักวิทยาศาสตร์โดยแท้ เขาคิดว่านี่แปลก ทำไมกลิ่นที่ออกจาก

เครื่องทำให้ซ็อคโกแลตร้อนจนถึงขั้นละลาย แต่เสิร์ฟไม่เป็นอะไร เป็นเพราะอะไร เขาไปคิดไปค้นจนกระทั่งเขาคิดอะไรขึ้นมาใหม่ คิดเรื่องไมโครเวฟ

ไมโครเวฟเป็นสิ่งที่ทำให้อาหารร้อนขึ้นแต่ไม่ทำให้ก๊าซเสียหาย เป็นธรรมชาติของคลื่นที่ใช้ในไมโครเวฟ ที่เรามีไมโครเวฟใช้ก็เพราะ serendipity นักวิทยาศาสตร์นั้นไม่ได้คิดจะค้นคว้าเรื่องทำอาหาร แต่ได้ข้อมูลมาโดยบังเอิญ และเพราะเขาเป็นคนที่คิดว่าทำไมเป็นอย่างนี้ เป็นเพราะอะไร ทำไมเป็นอย่างนี้ ไม่เป็นอย่างนั้น เพราะเหตุปัจจัยอะไร นี่คือการฉลาดที่เกิดจากการพร้อมที่จะเรียนรู้จากข้อมูล แม้แต่เป็นข้อมูลที่เราไม่ได้ตั้งใจจะค้นคว้า ไม่คิดจะสนใจเรื่องนี้ แต่เพราะมีความพร้อมในการเป็นนักวิทยาศาสตร์ เป็นพหุสูต เป็นผู้หาความรู้ ก็สามารถได้ผลดี

... หลายสิ่งหลายอย่างจะเกิดขึ้นจาก serendipity เพราะคนมีความพร้อมที่จะเรียนรู้และเป็นคนช่างสังเกต สิ่งรอบตัวนั้นพร้อมที่จะให้ข้อมูลเราอยู่ตลอดเวลา อีกตัวอย่างหนึ่งในการพูดคุยเวลาเราสนทนากันหรือเราพูดคุยกัน มีหลายสิ่งหลายอย่างที่กำลังปรากฏอยู่ในเวลานั้น สิ่งหนึ่งคือเนื้อหาที่เราพูดกัน แต่อีกสิ่งหนึ่งที่เราอาจจะไม่ได้สังเกตคือความรู้สึกของแต่ละคนที่อยู่ในที่ประชุม บางคนเก่งทางด้านช่างสังเกต สงสัยว่าคนนั้นชักจะเครียดแล้ว คนนี้ชักจะไม่พอใจแล้ว คนนี้มีท่าทางอย่างไร การแสดงออก น้ำเสียง ก็จะสังเกตการแสดงออกแม้แต่ในระดับละเอียด เช่น น้ำเสียง เป็นต้น ถือว่าเป็นข้อมูลที่จะช่วยในการสื่อสาร ในการเสนอความคิดเห็น หรือการพูดบางสิ่งบางอย่าง ว่าสงสัยตอนนี้เรากำลังพูดแรงเกินไป เพราะเราได้รับรู้ต่อความเครียดหรืออารมณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปในที่ประชุม หรือว่าตอนนี้จะต้องพูดให้เข้มแข็งกว่านี้ คนไม่ค่อยตั้งใจฟัง ฉะนั้นนอกจากสิ่งที่อยากจะพูดแล้ว เราต้องมีการคอยเรียนรู้ ช่างสังเกตอารมณ์ ความรู้สึก

การแสดงออก ของคนอื่นไปด้วย นี่ก็เป็นเรื่องของการเป็นพหูสูต พร้อมทั้งรับข้อมูล พร้อมทั้งจะปรับปรุงแก้ไขตามข้อมูล

ในการเป็นพหูสูตขอให้เราสังเกตอยู่ข้อหนึ่ง พยายามถามตัวเองว่าในอดีตเคยมีไหมที่เราเคยเรียนอะไรสักอย่างแล้วรู้สึกประทับใจไม่ลืม แม้จนกระทั่งทุกวันนี้เวลาผ่านไปนานแล้ว แต่รู้สึกทว่าชั่วโมงนั้น เวลานั้น ภาพนั้น ไม่มีวันลืม ถ้าเราเคยมีประสบการณ์อย่างนั้น เชื่อว่าทุกคนก็เคยมี ต้องถามตัวเองว่าในวันนั้นทำไมเราจึงได้ข้อมูลที่เราไม่ลืม คำตอบข้อหนึ่งก็ต้องอยู่ที่คุณครูความสามารถในการสื่อสารวิชาความรู้ต่าง ๆ อาจจะถูกอยู่ที่ความศรัทธา ความเลื่อมใสในคุณครูด้วย

แต่ที่สำคัญที่สุด คือ เรามีความพอใจ ความสนใจ เรามีฉันทะในการเรียนในเวลานั้น ฉะนั้นเราจะแยกความจำออกจากส่วนอื่นในชีวิตในจิตใจไม่ได้ ถ้าจิตใจเราฟุ้งซ่าน วุ่นวาย ซึมเศร้า สมองไม่ค่อยทำงาน เราจำไม่ได้ แต่ถ้าเรารู้จักบริหารจัดการใจ ดูแลจิตใจให้ปกติสุข ตั้งใจเรียน สามารถให้กำลังใจตัวเอง ปลุกฝังด้วยฉันทะในจิตใจแล้วจะจำอะไรได้ง่าย เพราะเรายินดีที่จะอยู่ตรงนั้น ยินดีที่จะเรียนอยู่ตรงนั้น เรื่องความน่าสนใจของวิชาต่าง ๆ นั้น ขออย่าเข้าใจว่าความรู้สึกสนใจอยู่ที่สิ่งนั้นอย่างเดียว อย่างเช่นสิ่งนั้นน่าสนใจ สิ่งนั้นน่าเบื่อหน่าย เพราะฉะนั้นฉันทะในสิ่งนั้น เพื่อหน่ายในสิ่งนั้น นั่นเป็นการดูแลตัวเองมากเกินไป

คนที่เก่งจะสามารถสนใจในสิ่งที่ในตอนเริ่มแรกรู้สึกน่าเบื่อหน่ายได้ ถ้าเราถือว่าเราเบื่อหน่ายเพราะสิ่งนั้นมันน่าเบื่อหน่ายแสดงว่าเราไม่ใช่เรา ชีวิตของเราถูกกำหนดจากสิ่งนอกตัว ถ้าเป็นอย่างนั้นเราก็ไม่มีความเป็นอิสระ เจอสิ่งที่น่าสนใจเราก็เบิกบานดี เจอสิ่งที่ไม่น่าสนใจเราก็เบื่อหน่าย ถ้าอย่างนั้นความสุขความทุกข์ในชีวิตไม่ใช่ของเราเลย มันขึ้นอยู่กับสิ่งนอกตัวเรา จริงอยู่ถ้าเราไม่ฉลาดในเรื่องจิตใจตัวเองก็ต้องเป็นเช่นนั้น แต่ถ้าเราเก่งเราฉลาดแล้ว เมื่อเรารู้สึกว่าสิ่งนั้นน่าเบื่อต้องคิดทำทหายตัวเอง ทำไมเราจึงจะไม่เบื่อในสิ่งที่ชวนให้เบื่อ ต้องคิดอย่างไร ต้องมองอย่างไร ต้องสนใจอย่างไร เราจึงจะไม่เบื่อ ถ้าเราเก่ง เราบริหารจัดการใจได้แล้ว และเรื่องการเรียนไม่เครียดแล้ว เราไม่ต้องมีปฏิกริยาว่า พรังนี้มีวิชานั้น มันน่าเบื่อ มันรู้สึกหนัก เราจะเห็นว่าเราจะเบื่อหรือไม่เบื่ออยู่ที่ตัวเรามากกว่า อยู่ที่ความฉลาดในการคิด ฉลาดในการมองให้จิตใจของเราได้ปกติ สม่่าเสมออยู่ตลอดเวลา

การเป็นพหุสูตเป็นเรื่องสำคัญในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาแห่งการศึกษา มหาวิทยาลัยที่เก่าแก่ที่สุดของตะวันตกอย่าง Oxford, Cambridge อายุจะพันกว่าปี แต่ของพระพุทศศาสนาอย่างทีนาลันทามีก่อนนั้นหลายร้อยปี หนังสือเล่มแรกในโลกเป็นของชาวพุทธ หนังสือที่พิมพ์ไม่ใช่ของยุโรป ของกูเทินเบิร์กมีที่เกาหลีก่อนหลายร้อยปี หนังสือเล่มแรกเกิดที่จีนในหมู่ชาวพุทธ หนังสือที่พิมพ์ก็เกิดขึ้นที่เกาหลีนในหมู่ชาวพุทธ เพราะพุทธศาสนาต้องการให้เราเป็นพหุสูต ต้องการให้เราเรียนรู้

สมัยพุทธกาลคำสอนในศาสนาพราหมณ์โวจาริกเป็นภาษาสันสกฤต เป็นภาษาสูงที่ชาวบ้านไม่เข้าใจ ถ้าคนไม่ใช่พราหมณ์พยายามจะเรียน พยายามจะศึกษาคัมภีร์ในศาสนาของตนเองจะถูกทรมาน แล้วจะถูกประหารชีวิต ในศาสนาคริสต์ก็เช่นเดียวกัน ตลอด ๑๕๐๐ ปี ห้ามชาวบ้านอ่าน ถือว่าเป็นหน้าที่ของบาทหลวง เมื่อมีคนแอบแปลเป็นภาษาท้องถิ่นก็ถูกจับ ถูกทรมาน ถูกประหารชีวิต ถือว่าเป็นศัตรูต่อศาสนา เพราะไม่ต้องการให้คนทั่วไปได้อ่านศึกษาคัมภีร์ ต้องการให้ผ่านบาทหลวง

พุทธศาสนาตั้งแต่แรกเป็นศาสนาที่เปิดเผย ต้องการให้ทุกคนมีโอกาสศึกษา ภาษาบาลีเป็นภาษาของชาวบ้าน พระพุทธองค์ไม่ยอมให้บันทึกคำสอนเป็นภาษาสันสกฤต ต้องการให้เป็นของสาธารณะสำหรับคนทุก ๆ คน ต้องการให้ทุกคนมีการศึกษา ให้เป็นพหุสูต การสนับสนุนเรื่องการศึกษาจึงเป็นจุดเด่นของพระพุทศศาสนาตั้งแต่สมัยพุทธกาล การเป็นพหุสูตสำคัญมากสำหรับพวกเราที่ต้องการจะก้าวหน้าในการเรียนหนังสือ ขอให้เราสนใจในเหตุปัจจัยของการเป็นพหุสูต และขอให้เราสนใจเป็นพิเศษในการพัฒนาความจำของตน

วันนี้ก็ได้ให้ข้อคิดพอสมควร...